

- Виховуючи свою дитину, ти виховуєш себе.
 - Справжня любов народжується тільки в серці, що пережило турботи про долю іншої людини.
 - Дитина – дзеркало родини; як у краплі води відбивається сонце, так у дітях відбивається моральна чистота матері і батька.
 - Людина народжується на світ не для того, щоб зникнути безвісною пилінкою. Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний.
 - Любов – це насамперед відповідальність, а потім уже насолода, радість.
 - Людина лише тоді по-справжньому дорожить життям, коли в неї є щось несумірно дорожче за власне життя.
 - Там, де є суворість і вимогливість жінки, дівчини, юнак стає справжнім чоловіком.
- Отже, жанрово-типологічний, системний підхід до прочитання творів В.Сухомлинського дозволяє освоїти основні принципи мови через художнє відображення дійсності засобами образної виразності. В учнів формується чітке уявлення про філологію: рідне слово – мову і літературу – з її специфікою тематики, персонажів, художніх засобів творення слів. Твори В.Сухомлинського не застарілі, а вічні, бо виховання не може зупинитися, як і час. Відтак виховний потенціал творчої спадщини В.Сухомлинського ніколи не втратить актуальності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гришина Р. М. Святкова лінійка, присвячена 80-річчю з дня народження В. О. Сухомлинського / Р. М. Гришина // Все для вчителя. – 1998. – № 17. – С. 37.
2. Деркач В. В. Примножуючи спадщину Павлівського добротворця: Ідеї і традиції В. Сухомлинського продовжують жити у Павлівці / В. В. Деркач // Початкова школа. – 2000. – № 9. – С. 6–7.
3. Сухомлинський Василь. Вічна тополя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrlit.vn.ua/article/208.html>.
4. Сухомлинський Василь – видатний український педагог // Початкова школа. – 2000. – № 9. – С. 2–5.
5. Сухомлинський Василь. Оповідання. // Світ барвистий, веселковий. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисін О. В, 2011. – С. 236–238.

Анотація

В.П.Мацько

Воспитательный потенциал художественного слова Василия Сухомлинского

Впервые акцентируется внимание на педагогическом, воспитательном значении под углом зрения художественного слова украинского ученого В.Сухомлинского. Ставится во внимание украинскость формирования подрастающего поколения, вкладывание в их сознание принципов доброты, милосердия, патриотизма, любви к природе, красоты родной земли.

Ключевые слова: воспитательный потенциал, художественное слово, рассказ, сказка, методика преподавания урока.

Summary

V.P.Mats'ko

Educational Potential of Artistic Word of Vasyl' Sukhomlyns'kyi

For the first time the attention is paid to the pedagogical, educational meaning on-the-mitre of artistic word of Ukrainian scientist V.Sukhomlyns'kyi. We take into account the Ukrainian way of formation of rising generation, insertion into their minds the principles of kindness, patriotism, love to nature, beauty of native land.

Key words: educational potential, artistic word, story, tale, methods of conducting a lesson.

Дата надходження статті:

„2” вересня 2011 р.

УДК 371.134+371.4 (045)

Л.А.МАШКІНА,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

Педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського у контексті професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів

У статті висвітлено інноваційні підходи щодо використання спадщини В.О.Сухомлинського у контексті професійної підготовки вихователів дітей дошкільного віку у вищих навчальних закладах. Показано впровадження інноваційних форм роботи з студентами у процесі використання наукових ідей видатного педагога.

Ключові слова: педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського, професійна підготовка, вихователь дошкільного закладу.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нова доба потребує суспільства, що постійно навчається. Інтернаціоналізація сучасного життя, стрімкий розвиток інформаційних і комунікативних технологій потребують удосконалення систем, які забезпечують здійснення кардинальних змін у вищій школі, спрямованих на підготовку нової генерації фахівців.

Інформаційно-технологічний виклик ХХІ ст. об'єктивно сприяє необхідності широкого

впровадження інноваційних підходів до професійного навчання в умовах неперервної освіти, а також необхідності якісних змін у підготовці фахівців для дошкільної галузі. Суспільство, що базується на знанні, зумовленому цими змінами, має запропонувати принципово нові, досі небачені технології в галузі професійної освіти та підготовки. І такий інноваційний пошук в Україні став реальністю.

Випускники педагогічних вищих навчальних закладів повинні здійснювати дошкільну освіту дітей, навчити їх вчитися, здобувати самостійно нові знання. І тут їм, майбутнім вихователям, стануть у нагоді мудрі настанови В.О.Сухомлинського, який багато уваги приділяв якійсь дошкільній підготовці дітей до навчання в школі, установленню наступності між дошкільною та шкільною освітою.

В.Сухомлинський вважав дошкільне дитинство періодом життя, що великою мірою визначає майбутнє людини. У процесі виховання дитини дошкільного віку педагог повинен бачити і відчувати дитячу душу. Адже кожна дитина – це унікальний світ, який потрібно зрозуміти, прийняти і знайти шляхи взаємодії з ним. Розглядаючи педагогічні проблеми з дитиноцентричних позицій, вважаючи дитину найвищою соціальною цінністю, В. Сухомлинський важливу роль відводив особистості педагога, його вмінню бачити найцінніше, що є у світі – людину [1].

Здійснити такий підхід до виховання може фахівець з багатим духовним світом, здатний особистісно зростати разом з дитиною. Саме у контексті таких ідей повинна здійснюватись підготовка майбутнього дошкільного педагога.

Аналіз досліджень і публікацій... Теоретична, літературно-педагогічна творчість і практична діяльність видатного педагога Василя Олександровича Сухомлинського ввійшла до історії вітчизняної педагогічної думки вагомою сторінкою. Його педагогічні, публіцистичні, літературні праці, вчительський досвід значно вплинули на практичну діяльність школи, і т.ч. і вищої, збагативши педагогіку України новими положеннями і думками.

Кількість читачів, дослідників, продовжувачів справи В.О.Сухомлинського щороку зростає. І свідченням цього є створення у 1990 році Української асоціації Василя Сухомлинського, яка об'єднала педагогів України, небайдужих до творчості павлиського вчителя. Ця асоціація покликана досліджувати, поширювати і впроваджувати в життя творчу спадщину вченого, а також передовий педагогічний досвід, сприяти підготовці і підвищенню кваліфікації педагогічних кадрів.

Вивченню, висвітленню та творчому використанню науково-теоретичної спадщини й цінного практичного досвіду В.О.Сухомлинського присвятили свої дослідження відомі вчені: Ю.П.Азаров, М.Я.Антонець, А.С.Бик, М.Библюк (Польща), М.В.Богуславський (Росія), Е.Гартман (Німеччина), М.А.Дмитрієв (Білорусь), І.А.Зязюн, В.Іфферт (Німеччина), А.Кокеріль (Австралія), В.Г.Кузь, Л.А.Мілков (Болгарія), О.Я.Савченко, С.Л.Соловейчик (Росія), О.В.Сухомлинська, Бі Шуджі (Китай), М.Д.Ярмаченко та ін.

Водночас дослідження спадщини В.О.Сухомлинського щодо підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі у вищих навчальних закладах ще недостатньо висвітлено.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розкрити інноваційні підходи до використання спадщини В.О.Сухомлинського у професійній підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, висвітлити особливості проведення різних форм навчання у контексті наукових ідей відомого педагога.

Виклад основного матеріалу... З позицій сьогодення очевидно, що В.О.Сухомлинський зміг піднятися до рівня світової філософської і педагогічної думки. Відштовхуючись від ідей великих мислителів-гуманістів минулого і джерел народного виховання, він сформулював педагогічну концепцію, яка має загальнолюдський характер, спирається на об'єктивні закони і закономірності, не пов'язані з кон'юнктурою та ідеологічними догмами, яких вимагав від нього час.

В центр виховного процесу Сухомлинський поставив особистість. Основою його концепції є повага і довіра до дитини, визнання її унікальності та права на власний вибір.

Проектування людини він вважає найголовнішим у педагогічній роботі. Методика такого проектування передбачає системи розвивального навчання, самостійність і самобутність життя дитини, її право на щастя. Виховання дитини Василь Сухомлинський розглядав у контексті різноманітних видів діяльності (інтелектуальної, трудової, моральної, естетичної, фізичної), спрямованої на всебічний розвиток особистості. Основу виховання мають становити народна педагогіка та загальнолюдські цінності – добро, совість, честь, обов'язок, гідність. Чи не найважливішим засобом виховання Василь Сухомлинський вважав мистецтво спілкування педагога з дітьми, де діти довіряються педагогу як старшому доброму порадинику, другу [1].

Гуманістичні ідеї В.О.Сухомлинського використовуються у вищих навчальних закладах при підготовці педагогів, в т.ч. і дошкільного профілю. У Хмельницькій гуманітарно-педагогічній

академії є певний досвід щодо підготовки майбутніх вихователів на основі інноваційної технології В.О.Сухомлинського.

В процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін ми інформуємо студентів, що зміст підготовки до шкільного навчання В.О.Сухомлинський бачив у глибокому вивченні вікових та індивідуальних особливостей вихованців. За його образним висловом в серці кожної дитини звучить своя струна, на яку педагог повинен настроїтися [4]. Вихователів слід обов'язково вивчати тип і темп мислення кожної дитини, що допоможе формувати її індивідуальні нахили та здібності, спрямовувати розумовий розвиток у русло, що найбільш відповідає її природним даним. Навчити дитину думати, пробудити допитливість та інтелектуальні інтереси було головною турботою педагога-дослідника [5].

Відкрити для себе Сухомлинського студентам допомагають презентації його чудових педагогічних творів, що проводяться на заняттях з педагогіки. Неповторну, щиру і піднесену назву має книга „Серце віддаю дітям”. І чим далі гортали студенти цю книгу, тим глибше розуміли: вона для них. Майбутнім вихователям дошкільнят близькими і зрозумілими були і школа радості під блакитним небом, і зелені класи, і ходіння босоніж по росі, і Кімнати Думки та Казки, і Сади Вдячності й Здоров'я. Студенти вчитувалися у рядки і ніби припадали до свіжого, живлющого джерела, - так незвичайно, піднесено, по-новому говорилося про те, як навчати малят не лише читати і писати, а й піклуватися про все живе, проймається красою, гідно жити серед людей.

Семинарські заняття у формі прес-конференцій, круглих столів на теми: „Сухомлинський в моєму житті”, „Він віддав своє серце дітям”, „Радимось із Сухомлинським” сприяють формуванню у студентів здатності розвивати у малят інтелектуальні уміння і навички, творчість. І саме Василь Олександрович рекомендує їм організувати „уроки мислення серед природи”, що їх він проводив у „Школі радості” і які були спрямовані на формування розумових здібностей вихованців, умінь бачити, спостерігати, аналізувати, фантазувати, передавати сприйняте [2].

У творчій співпраці з учителями Павлівської середньої школи В.О.Сухомлинський розробив „300 уроків мислення серед природи”, що новаторськи збагатили теорію і практику дошкільного навчання. Елементи методики такої роботи подаються педагогом у книгах „Серце віддаю дітям” та „Павлівська середня школа”, у ряді статей. Василь Сухомлинський як учитель, тонкий психолог, учений-педагог був глибоко переконаний у тому, що діти перш ніж розгорнути шкільну книжку і прочитати по складах перше слово, мають прочитати сторінки найпрекраснішої в світі книги – книги природи. Розвивати мислення дітей, зміцнювати розумові сили дитини серед природи – це, наголошує вчений, вимога природних закономірностей розвитку дитячого організму, тому що кожна подорож у живу природу є уроком мислення, уроком розвитку розуму [2].

Студенти з захопленням розповідають на семінарах про школу під блакитним небом, де серед розквітлої природи, вихователь і його вихованці не тільки спостерігають за життям рослин і тварин, небом, сонцем, зірками, хмарами, але й складають казки, які так чарували дитячу душу, розвивали фантазію і ставали згодом тією духовною їжею, без якої діти не уявляли собі життя в „Школі радості”.

Студенти враховують поради В.О.Сухомлинського і про те, щоб саме в дошкільному віці перед дитиною відкривалось якомога більше незрозумілого в природі, праці, суспільному житті, тому що чим швидше працює її мозок, тим розумнішою вона стає. Адже, навколишній світ, природа – вічні джерела пам'яті та мислення: „Сама природа дитячої свідомості, дитячої пам'яті потребує, щоб перед малюком ні на хвилину не закривався навколишній світ з його закономірностями”, – переконував Василь Олександрович [2].

Корисні для майбутніх вихователів рекомендації щодо формування допитливості у дітей, піклування про те, щоб вихованці були, передусім, думаючими, активними добувачами знань, допитливими шукачами істини, мандрівниками у світі пізнання. В.Сухомлинський наголошував: „Людина – дитина природи”. І те, що ріднить її з природою, повинно використовуватися для прилучення до багатства духовної культури. Тут, у природі, вічне джерело дитячого розуму” [2].

Неординарні ідеї педагога-гуманіста студенти використовують в процесі практичних занять. Наводимо приклад нетрадиційного заняття з методики ознайомлення дітей з природою.

Тема: Формуємо творчу особистість в школі під блакитним небом (до теми „Спостереження як метод ознайомлення з природою”).

Мета: Орієнтація студентів на використання спадщини В.О.Сухомлинського при формуванні у дітей спостережливості, допитливості, розумових здібностей, логічного мислення засобами природи.

Орієнтовний план заняття:

1. „Школа під блакитним небом”.

1.1. Читання уривків з книги „Серце віддаю дітям”

1.2. Система спостережень в природі за Сухомлинським.

2. „Вибери собі хмаринку на небі”.

2.1. „Разом з дітьми розповідаємо про природу, малюємо природу” (зразки розповідей, малюнків студентів, дітей; магнітофонні записи дитячих розповідей)

3. „Куточок мрії і фантазії”

3.1. Розробка уроків розвитку у дітей мислення та розуму на конкретних матеріалах спостережень

4. „Слухаємо музику природи”

4.1. Слухання музики П.І.Чайковського, М.Римського-Корсакова. (Які образи викликає ця музика)

4.2. Музика поля, лісу, неба, луку, вечора... (фрагменти роботи з дітьми: міні-ділова гра)

5. „Читаємо разом з дітьми найкращу в світі книгу – книгу природи”.

6. Завдання творчій групі: скласти рекомендації щодо проведення спостережень в дошкільному закладі під час педагогічної практики.

Сторінки чудової книги „Серце віддаю дітям” оживають в роботі студентів з дітьми при організації ігор і роботи з екологічного виховання, ознайомлення з довкіллям. З великою радістю студенти під час практики разом з дітьми йдуть в школу під блакитним небом, де вони милуються сонцем, яке розсипає сріблясті іскорки, зеленою травою, гіллястою грушею, квітами, ніжними фарбами вечірньої зорі, а потім складають маленькі казки, оповідання.

Дуже цікаво практиканти разом з малятами подорожують „по хмаринках”, вбачають в їхніх чарівних контурах звірят, казкових велетнів, полинають в захмарну величність – фантазії і радості немає меж.

Під час уроків мислення серед природи студенти звертають увагу дітей, наприклад, на кущ шишини, посипаний червоними ягідками та срібними павутинками, що звисають з гілок з тремтячими крапельками ранкової роси, яка швидко випаровується. І тут діти фантазують, мислять: хто п’є росинки. Можливо, сонечко? І так, крок за кроком, студенти підводять дітей до відкриття навколишнього світу, розуміння його краси.

На основі художніх творів В.Сухомлинського вони в процесі практики проводять уроки доброти і людяності. Своєрідну програму етичної освіти можна віднайти у відомій книзі педагога „Як виховати справжню людину”, де В.Сухомлинський послідовно розвиває гуманістичну ідею величчя, цінності людини. Він показує, якими мають бути: ставлення до батьків, рідних, близьких, до людей і обов’язок перед ними; любов до Батьківщини, розуміння життя, добра і зла в ньому; виховання високих моральних якостей і норм поведінки, любов до знань, ставлення до краси в природі і суспільстві [4].

В процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін майбутні фахівці отримують інформацію про те, як В.О.Сухомлинський радив прищеплювати дітям бажання вчитися, яке він бачив у характері дитячої розумової праці, в інтелектуальних процесах. Навчаючись, діти повинні самостійно переживати радість успіху, що є важливою умовою збереження сталого інтересу до навчання. „Успіх у навчанні, – говорив Василь Олександрович, – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для подолання труднощів, бажання вчитися” [1].

Майбутні фахівці повинні також усвідомити, що бажання вчитися великою мірою залежить від умінь вчитися. Виховати ці умінь – одне з важливих завдань педагога. В.О.Сухомлинський своєрідно розумів це поняття, у зміст якого включав умінь спостерігати, виражати свою думку в слові, читати, писати, думаючи читати і читаючи думати.

На заняттях з методики розвитку мови підкреслюємо, що В.Сухомлинський дбав про різні аспекти мовного розвитку дітей дошкільного віку: про збагачення словника, розвиток зв’язного мовлення та словесної творчості. А ще студенти дізнаються, що великий педагог виробив оригінальну методику навчання грамоти, при якій діти менш як за рік опанували читанням під час спостережень у природі, гри та малювання.

Майбутні фахівці, готуючи експрес-повідомлення на цю тему, відзначали, що з оволодінням грамотою в духовне життя дітей має входити книга. Тонкий знавець дитячої психології Сухомлинський створив для дітей, які тільки почали читати, цікаві, емоційні, доступні книжки-картинки. Від них малювання переходило до читання невеликих друкованих дитячих книжок, серед яких Василь Олександрович особливо цінував народні казки і твори української класичної літератури для дітей [3].

Василь Олександрович вважав, що без казки не можна уявити дитинство, тому що це свіжий вітер, який роздуває вогник дитячої думки й мови. Діти не тільки люблять слухати казку. Вони творять її. Гуманізмом і великою любов’ю до дітей пройняті такі нововведення видатного педагога, як Кімната казки, Куточок мрії, Острів чудес. Обстановка Кімнати казки була створена такою, щоб діти почувалися у світі казкових образів. В.Сухомлинський вважав: першими творчими роботами,

які складає дитина, мають бути саме казки про те, що дитина бачить, переживає, чим переймається [2].

Студенти в процесі педагогічної практики націлюють дошкільнят на те, щоб вони вчилися самостійно створювати казки з метою збагачення власного словникового запасу, правильної побудови речень і послідовної розповіді. Казка у розумінні В.Сухомлинського – це Друг і навчитель дітвори, вона допомагає їм краще пізнавати навколишній світ, робить їх добрішими, людянішими, викликає бажання пронести чудові риси позитивних персонажів через своє життя.

Висновки... На сучасному етапі духовного відродження педагогічна спадщина Василя Олександровича Сухомлинського набуває особливої актуальності, оскільки сприяє розв'язанню таких педагогічних завдань, як формування національної гідності, піднесення людини, яка утверджує в собі свідому громадянську позицію.

Не існує, за В.О.Сухомлинським, спеціальної „науки любові”, є наука людяності, і той, хто опанував її азбуку, підготовлений до благородних духовно-психологічних і морально-етичних відносин, тому справжню гуманність педагогіки він розглядав як збереження радості, щастя, на які має право кожна дитина, а справжнє гуманне виховання – як таке, в якому людина відчуває себе не тільки вихованцем, а відповідальним за долю інших людей, за життя колективу.

Саме на таких інноваційних підходах слід формувати сучасного педагога-професіонала, майбутнього вихователя дітей дошкільного віку. Така робота здійснюється в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін виробничої практики в дошкільних закладах, на практичних та семінарських заняттях.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі... Дана стаття не претендує на всебічний розгляд проблеми щодо використання спадщини В.О.Сухомлинського у професійній підготовці дошкільного педагога. Ряд аспектів потребують подальших наукових розвідок, зокрема використання педагогічних ідей В.Сухомлинського в процесі педагогічної практики, роль факультативних занять щодо реалізації цього питання та ін.

Список використаних джерел та літератури:

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України : підруч. / Л. В. Артемова. – К. : Либідь, 2006. – 424 с.
2. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1985. – 189 с.
3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : у 2 т. – К., 1976. – Т. 3.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К., 1977. – Т. 5.
5. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський // Там само. – К. : Рад. школа, 1976-1977. – Т. 4 – С. 393–626.

Анотація

Л.А.Машкина

Педагогическое наследие В.А.Сухомлинского в контексте профессиональной подготовки воспитателей дошкольных образовательных учреждений

В статье освещены инновационные подходы по использованию наследия В.А.Сухомлинского в контексте профессиональной подготовки воспитателей детей дошкольного возраста в высших учебных заведениях. Показано использование инновационных форм работы со студентами в процессе использования научных идей выдающегося педагога.

Ключевые слова: педагогическое наследие В.А.Сухомлинского, воспитатель дошкольного учреждения, профессиональная подготовка.

Summary

L.A.Mashkina

Pedagogical Inheritance of V.O.Sukhomlyns'kyi in the Context of Professional Preparation of Teachers of Pre-School Educational Establishments

Innovative approaches of using of V.O.Sukhomlyns'kyi inheritance in the context of professional preparation of teachers of children of pre-school age at high educational establishments have been enlightened up in the article. The usage of innovative forms of work with the students in the process of providing of scientific ideas of the prominent teacher is shown in the article.

Key words: V.O.Sukhomlyns'kyi pedagogical inheritance, pedagogical preparation, teacher of pre-school educational establishment.

Дата надходження статті:

„31” серпня 2011 р.